

Lunds Universitet

Sociologiska institutionen

LUNDS UNIVERSITET
Samhällsvetenskapliga fakulteten

Svensk till varje pris?

—

En diskursanalys av integrationsprocesser inom Sfi

Nike Sandberg

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Vårterminen 2014

Handledare: Klas Gustavsson

ABSTRAKT

Nike Sandberg

Svensk till varje pris? – *En diskursanalys av integrationsprocesser inom Sfi*

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Handledare: Klas Gustavsson

Sociologiska institutionen, vårterminen 2014

Att inte få sina anspråk erkända på grund av brist på överensstämmelse med samhälleliga förväntningar är ett problem som står i rampljuset i denna studie. Studiens empiriska utgångspunkt är hämtad ur tv-serien ”Svenska till varje pris”, vilken visar åtta människor som deltar i en utbildning i ”Svenska för invandrare” (Sfi) med målet att slutföra den på åtta veckor. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur deltagarna och utbildningsformen Sfi framställs i tv-programmet för att sedan kunna diskutera vilka sociala effekter och konsekvenser framställningarna ger upphov till. En diskursanalys, tillsammans med Howard S. Beckers och Erving Goffmans teoribildning, har använts för att besvara studiens syfte och frågeställningar. Diskursanalysen kan både ses som en metodologisk och teoretisk utgångspunkt och hanterats därefter.

Bearbetningen av empirin har visat att kursdeltagarna genomgår en integrationsprocess i utbildningen där de blir tilldelade en identitetsposition, med tillhörande förväntningar, och anvisade om ett imitationsarbete som krävs för att bli medlem i det svenska samhället.

Nyckelord: Diskursanalys, Sfi, stigma, integration, identitet

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte och frågeställningar.....	4
1.2 Disposition.....	5
2. Metod	5
2.1 Diskursanalys	6
2.1.1 Subjekspositioner	7
2.2 Val av empiri och teori.....	7
2.3 Insamling av empiriskt material och etiska avvägningar	8
3. Svenska för invandrare.....	10
3.1. Sfi som utbildningsform.....	10
3.2. Kategorisering och identitetsskapande genom Sfi.....	10
3.3. Homogeniserande Sfi-utbildning.....	12
4. Teoretiska utgångspunkter.....	13
4.1. Socialt skapat utanförskap.....	13
4.1.1. Över- och underordnade statuspositioner	14
4.2. Stigma.....	14
5. Svenska till varje pris	16
5.1. Tema: Offerskapande	16
5.2. Tema: Inre make over.....	18
5.3. Tema: Växande hinder	21
6. Analys.....	24
6.1. Subjekspositionering som invandrare	25
6.2. Diskursivt invandrabegrepp	26
6.3. Tilldelade identitetspositioner	27
7. Slutsatser	28
Referenser.....	29
Skriftliga källor.....	29
Elektroniska källor	30

1. Inledning

”Men var kommer du ifrån *egentligen*?”. Otaliga gånger har jag blivit bemött med denna följdfråga då jag, efter förfrågan, beskrivit min nationella tillhörighet som svensk. Att bli klassificerad och kategorisad utifrån mina yttre attribut såsom kön, ålder och, det kanske mest relevanta i mitt nämnda exempel, etnicitet är inget främmande för mig. Att vara född i Sverige, växa upp med en svenskfödd mamma och hennes svenskfödda familj utan någon samverkan med ett annat land har gjort att jag alltid etiketterat mig själv som svensk. Ändå upplever jag ofta att etiketten inte blir erkänd av min omgivning. Min pappa, född på Barbados, har gett mig min mörka hudfärg, vilken jag erfarit att vid nya möten ofta blir svårbegripligt att koppla till mitt svenska medlemskap. Frågan måste besvaras; var kommer jag från egentligen?

Den tredje april 2013 hade SVT 2 premiär för en tv-serie som åskådliggör denna utmaning om att få sina anspråk erkända trots diskrepans med normativa förväntningar. I ”Svenska till varje pris” får tittaren följa åtta deltagare i deras strävan att slutföra en kurs i ”Svenska för invandrare” (Sfi) på åtta veckor. Två lärare inom utbildningsformen finns till hands för att hjälpa deltagarna nå sitt mål.¹

I tv-serien får tittaren ta del av deltagarnas upplevelser, svårigheter, hopp och nedslagenhet i sin uttalade önskan om att bli medlem i det svenska samhället. I denna studie ämnar jag kritiskt granska de framställningar som görs av såväl deltagarna och språkutbildningen som kampen om tillträdet till det svenska samhället.

1.1 Syfte och frågeställning

Ett viktigt antagande som präglar det sociologiska tankesättet är betydelsen av det sociala i, inte bara direkta interaktioner människor emellan, utan även hur vi ser på världen. Så som verkligheten kodas och kategoriseras är inte absolut eller något utanför människans påverkan. Verkligheten, så som människan ser den, skapas och formas socialt. En ifrågasättande inställning till de samhällsliga strukturer som upplevs självklara är därmed sociologiskt intressant, då det kan ge en vidare förståelse om samhället.²

---

¹ Nationellt centrum för svenska som andraspråk, *Svenska till varje pris – UR*, 2013-01-29, <http://www.andrasprak.su.se/om-oss/aktuellt/svenska-till-varje-pris-ur-1.121675> (Hämtad: 2014-04-30, kl. 20.06)

² Berger, Peter L., Luckmann, Thomas. *Kunskaps sociologi – Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*, 3 uppl. Wahlström & Widstrand, 2011, s. 10

Att påstå att massmedia har en framträdande roll i forandet av perspektivet ur vilket vi ser på världen är inte obefogat. Det har en stor räckvidd och kan nå ut till ett stort antal människor och kan kontinuerligt tillföra subjektiva bilder av verkligheten. Samtidigt är det massmediala utbudet framvuxet i ett samhälle med en viss socialt skapad verklighet. Detta innebär att en granskning av massmedialt material kan användas för att få insikt och förståelse om samhällets sociala strukturer.

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilka framställningar och beskrivningar av deltagarna och utbildningsformen som presenteras i tv-programmet för att sedan kunna diskutera vilka sociala effekter och konsekvenser framställningarna ger upphov till.

Det är viktigt att betona hur syftet med arbetet inte är att analysera språkets lingvistiska funktioner eller att ge en utvärdering om Sfi som utbildningsform. Fokus ligger istället på analysen av de framställda förväntningarna på människor som invandrat till Sverige, där Sfi snarare utgör en miljö och ett medium för analysen än analysobjektet själv. Utifrån detta syfte har följande forskningsfrågor formulerats:

- Hur framställs deltagarnas integration i samhället?
- Hur framställs förväntningarna på Sfi?
- Hur framställs den process som krävs för att komma in i det svenska samhället?
- Vilken subjektposition tilldelas deltagarna?

1.2 Disposition

I nästkommande kapitel redogör jag för de metodologiska avvägningar som uppsatsen formats kring. I kapitel 3 till 4 diskuteras den tidigare forskning och teoretiska utgångspunkt som tillämpats på uppsatsens empiri. I femte kapitlet presenteras tre centrala teman i det empiriska materialet. I kapitel 6 och 7 avslutas uppsatsen med en analys av empirin och presentation av slutsatser som kunnat dras.

2. Metod

I detta avsnitt presenteras de metodologiska avvägningar som präglat studiens utformning. Metodvalet kan även beskrivas som en teoretisk utgångspunkt då det förutsätter vissa

premisser. Detta innebär att både hanteringen av empirin samt analysen av den har utförts med ett på förhand fastslaget ställningstagande och perspektiv.

2.1 Diskursanalys

För att komma till förståelse om diskursanalysens metodologiska grunder är det angeläget att först redogöra för vad en diskurs är och innefattar, vilket kan ses som en något komplicerad uppgift. Det råder meningsskiljaktigheter angående vad en diskurs innefattar och hur den kan förstås. Vilken ställning som tas till diskursbegreppets innebörd formar det metodologiska ramverket, vilket gör det nödvändigt att specificera min hållning. En förenklad förklaring av begreppet skulle vara att det betecknar ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)”³. Denna beskrivning framhäver dock inte diskursens till social miljö, utan kan utläsas som att det enbart berör en samling språkligt material, skrivet eller talat. Min användning av begreppet kan bättre förklaras med Norman Fairclough och Ruth Wodaks ord. ”Discourse is socially constitutive as well as socially shaped: it constitutes situations, objects and knowledge, and the social identities between people and groups of people”⁴. En diskurs innebär därmed ett språkförfarande som ger upphov till ett visst sätt att se på och karaktärisera samhället. Språk, varken talat eller skrivet, kan därför inte ses som en isolerad förmedlingsmekanism utan snarare som ett symptom på en viss struktur. Språk är således inte en neutral förmedlare av sanning och verkligheter, utan verklighetsbilder skapas dynamiskt inom diskurser. Språket utgör det medium ur vilket vi förstår världen. Det medför att kunskaper, sanningar och världsåskådningar skapas utifrån människans sätt att språkligt benämna och kategorisera dem, inte genom en naturlig, bestämd realitet.

Den sociala miljön är avgörande för hur kunskaper skapas. Detta inkluderar även den historiska och kulturella kontext som lett fram till den samtida sociala miljön. Verklighetsbilder är därför inte statiska utan förändras över tid och i olika kulturella miljöer. En annorlunda historisk och kulturell hade därför gett upphov till en annan världsbild än den rådande i ett visst samhälle.⁵

Ett diskursanalytiskt förhållningssätt riktar även kritik mot ställningstagandet om rätt och fel som något naturligt och statiskt. Eftersom kunskaper och verklighetsbilder skapas socialt, görs

---

³ Winther Jörgensen, Marianne, Phillips, Louise. *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur, 2000, 7

⁴ Fairclough och Wodak citerade från Bergström, Göran, Boréus, Kristina. *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Lund: Studentlitteratur, 2012, 356

⁵ Winther Jörgensen, Phillips. *Diskursanalys som teori och metod*, 11-12

även värdegrundsfrågor det. Vad som anses vara normalt och lämplig i ett samhälle avhandlas socialt och möjliggör ett visst mönster av sociala handlingar, medan andra blir otänkbara.⁶

Makt får inom diskursanalysen en speciell ställning. Makt ses inte som ett uteslutande förtryckande redskap som utvalda agenter eller institutioner besitter. Makt benämns istället som något produktivt och är vad som möjliggör den sociala verkligheten. Det är makt som avgör hur människor ser på omvärlden, benämner den och relationer inom den struktureras. Makt och kunskap är således nära förbundna.⁷

2.1.1 Subjektspositioner

Inom diskursanalysen från subjektet en utmärkande ställning. Subjektet ses inte som en autonom varelse vars tankar och upplevelser förmedlas genom diskurser. Istället menas subjektet vara skapat inom diskurser. Denna decentrerade bilden av subjektet har formulerats av Foucault, som in sin tur hämtat inspiration från Louis Althusser.⁸

Althusser menar att individer mottar sin subjektsposition genom interpellation. Vid en interpellation försätts de i specifika positioner av diskurserna. Winther Jörgensen och Phillips exemplifierar interpellationsteorin med ett barn som anropar en kvinna med beteckningen ”mamma”. Reagerar hon på beteckningen har hon försatts i en viss subjektsposition och antagit sin identitet som mamma. Denna position inkluderar i sin tur vissa förväntningar om uppträdanden och egenskaper då beteckningen är skapad i en diskurs. Eftersom diskurser skapar meningsbärande kategorier, vilka sedan interPELLERAS på individerna är det i en diskurs ett subjekt skapas, inte utanför och oberoende av den.⁹

2.2 Val av empiri och teori

Svenska till varje pris är en tv-serie som följer åtta personer som deltar i en kurs i Svenska för invandrare. Tv-serien består av åtta stycken 30 minuter långa avsnitt, där varje avsnitt skildrar en passerad vecka. Deltagarna delar boende tillsammans under den åtta veckor långa Sfi-kursen, med undantag av helger. Tittaren får ta del av sekvenser ur Sfi-utbildningen, deltagarnas samt lärarnas interaktion utanför lektionstillfällena samt privata intervjuer framför kameran. *Svenska till varje pris* har både sänts på tv samt varit tillgängligt på internet, vilket gjort tv-serien åtkomlig för alla med en tv eller någon form av internetuppkopplad enhet. Tv-

---

⁶ Winther Jörgensen, Phillips. *Diskursanalys som teori och metod*, 12

⁷ Ibid. 20-21

⁸ Ibid. 21

⁹ Ibid. 48-49

serien kan således beskrivas som både en social praktik och en del av en diskurs. Den återskapar inte bara ett samhällsligt fenomen utan förmedlar även kunskap om den med stor räckvidd. Detta gjorde tv-serien intressant att undersöka angående just vilken kunskap som förmedlas.

Vad som är viktigt att understryka är att arbetet bakom ett avsnitt av tv-serien omfattar betydligt mer än de 30 minuter som presenteras. Inte allt filmat material tas med i det slutliga resultatet och det kan därför diskuteras hur väl tv-serien representerar den åtta veckor långa Sfi-kursen. Insamlingen av empiri kan därför inte förstås som en deltagande observation, vilket heller inte har varit syftet. De bildsekvenser som visas har medvetet valts ut och sedan förmedlats till allmänheten. Tv-serien är därför en del av en diskurs och bör därför betraktas som det.

De analyser som grundas på det empiriska materialet menas inte att komma till insikt om hur dagens invandringsdiskurs ser ut. Empirins omfattning är alldeles för liten för att studien ska ha belägg för sådana slutsatser. Tv-serien är dock en del av en invandrardiskurs och används därför för att ifrågasätta de verklighetsbilder som förmedlas i den.

Avhandlingar med sociologisk och socialpsykologisk ansats har använts för att vidare analysera det empiriska materialet. Howard S. Becker tillsammans med Erving Goffman utgör de teoretiker vars begreppsformuleringar har använts för att bearbeta empirin. Båda teoretiker ställer sig ifrågasättande till upplevelsen om det normala och onormala. Beckers diskussion kring etiketteringsprocessen till en avvikare lyfts fram tillsammans med Goffmans stigmabegrepp. De ger en inblick i hur förväntningar av sociala kategoriseringar påverkar upplevelserna av människorna vi möter. Sociologernas forskningsfokus är således relevant för uppsatsen och dess syfte.

2.3 Insamling av empiriskt material och etiska avvägningar

Insamlingen av det empiriska materialet utgick från att noga granska alla avsnitt i tv-serien för att sedan utföra en direkt transkribering. Vad som inkluderades i transkriberingen, samt dess utformning följde ett visst mönster för att så representativt som möjligt återge, inte bara vad som sagts utan även hur det sagts.

Talspråk har inte omredigerats till skrivspråk. Således har ord som ”sån”, ”dom” och ”nån” inte skrivits om till ”sådan”, ”de/dem” eller ”någon”. Jag anser inte att det skrivna talspråket

stör läsarens förståelse av materialet utan tvärtom ger en bättre känsla för yttringarna. Emellertid har eventuella utfyllnadsläten, såsom ”eh” och ”ehm” exkluderats då jag inte anser att det tillför utsagorna något och stundtals kan uppfattas som störande i läsningen.

Längre pauser har markerats med ”...” och de tillfällen då en yttring blivit avbruten, aningen av en annan person eller på eget bevåg, har detta utmärkts med ”-”. Har ord betonats framgår det av att ordet är understruket. För att få en klarare bild av utsagorna har en kort beskrivning tillagts i parentes i de fall utsagorna har yttrats på ett speciellt sätt eller kroppsliga gester använts.

Utöver de citat hämtade från tv-serien som presenterats i uppsatsen bifogas inte den kompletta transkriberingen. Detta beslut grundades i min uppfattning om att läsaren, om den skulle vara ytterligare intresserad av materialet, skulle gynnas mer av att använda sig av den obearbetade tv-serien, vilken finns tillgänglig på www.ur.se, sökväg ”svenska till varje pris”.

En viss begränsning tillkommer med användningen av en tv-serie där huvudpersonerna strävar efter att lära sig svenska. Det innebär att de ännu inte behärskar språket till fullo. Konsekvenserna av detta blir att de har en begränsad möjlighet att uttrycka sig. Eftersom denna uppsats grundar sig på det språkliga förmedlandet kan detta ses som en klar problematik. Jag anser dock att deltagarnas språkkunskaper är tillräckliga för att uttrycka sig och få fram sitt budskap trots att meningsuppbyggnaden kan stundtals kan brista.

Granskningen av tv-serien har utförts med diskursanalysens nyckelpremisser i åtagande. De beskrivningar, kategoriseringar och upplevelser som tv-serien förmedlar har därför kartlagts för att sedan ifrågasättas. Kartläggningen har gett upphov till tre teman, baserade på uppmärksammade mönster i tv-serien.

Det är dock viktigt att framhålla här att det aktiva ifrågasättandet av tv-seriens innehåll inte innebär att kritisera graden av vad som är sant eller falskt. Det diskursanalytiska perspektivet menar att världen inte består av obestridda sanningar utan att de skapas socialt i diskurser. Foucault, vars tankar har haft stor påverkan för diskursanalysen, framhäver att sanning aldrig kan uppnås. Därför ska jag, i enlighet med Foucaults teorier, lägga fokus på ”hur sanningseffekter skapas inom diskurser som varken är sanna eller falska.”¹⁰

---

¹⁰ Winther Jörgensen, Phillips. *Diskursanalys som teori och metod*, 21

Ifrågasättandet baseras istället på uppsatsen syfte, att skapa större förståelse om de föreställningarna av verkligheten för att sedan undersöka vilka sociala effekter och konsekvenser detta kan ge.

Eftersom *Svenska till varje pris* är en offentlig handling där de medverkande således även samtyckt till materialets omfattande tillgänglighet har jag valt att inte anonymisera lärarna eller deltagarna. Trots avsaknaden av de medverkandes samtyckte anser jag således inte att min uppsats kan tillfoga någon skada, vilket forskare har i uppgift att skydda sina studieobjekt från.¹¹

3. Svenska för invandrare

För att få en vidare förståelse om och inblick i mitt valda forskningsområde har tidigare studier kring ämnet utforskats och analyserats. Eftersom mitt metodval involverar vissa teoretiska antaganden har enbart tidigare forskning som går i linje med dessa valts ut. Tidigare forskning med kvantitativa metodologiska utgångspunkter skulle inte tillföra särskilt givande slutledningar att applicera på min studie. Studiens intresse ligger inte i undersökningen av frekvensen av en viss känsla, föreställning eller upplevelse utan hur dessa skapas och formas. Nedan följer en presentation av den tidigare forskning som valts ut för att ge min studie ett större djup och ett större underlag för att forma slutsatser.

3.1. Sfi som utbildningsform

Svenska för invandrare är en utbildningsform som har till mål till att ge kunskaper i det svenska språket vilka syftas till att kunna tillämpas i såväl arbets- och samhällslivet, som i vardagen. Utbildningsformens målgrupp utgörs av individer som ”saknar sådana grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen syftar till att ge”¹². För att ha rätt till deltagandet i utbildningsformen krävs det därutöver att personen är bosatt i Sverige och har en ålder på minst 16 år.¹³

3.2. Kategorisering och identitetsskapande genom Sfi

Jenny Rosén problematiserar kategoriseringar och identitetsskapande inom Sfi i sin doktorsavhandling *Svenska för invandrarskap – Språk, kategorisering och identitet inom utbildningsformen Svenska för invandrare*. Med avstamp i kurs- och läroplaner för Sfi

---

¹¹ Hammersley, Martyn, Atkinson, Paul, *Ethnography – Principles in practice*, 3 uppl. London: Routledge, 2007, 213-214

¹² Skolverket. *Utbildning i svenska för invandrare*, 2013, Stockholm: Fritzes, 6-11

¹³ *Ibid.* 11

tillsammans med ett stort antal dokument såsom statliga utredningar, utvärderingar och rapporter rörande utbildningsformen samt deltagande observationer utförda på Sfi-kurser har Rosén utfört en diskursanalys som sträcker sig över tid, från grundandet av Sfi till nutid.¹⁴

Avhandlingens frågeställningar orienterar sig kring önskan om att synliggöra de diskurser som Sfi vuxit fram genom, de kategoriseringar som används för att beskriva utbildningsformens målgrupp samt de identitetsskapande funktionerna som diskursen kring Sfi frambringar. Frågeställningarna används som medel för att uppfylla avhandlingens syfte, vilket Rosén menar är att ”belysa hur kategoriseringar och identiteter diskursivt skapas och förhandlas inom utbildningsformen Sfi såväl historiskt över tid som bland deltagare i den aktuella utbildningsformen i början på 2000-talet”¹⁵.¹⁶

Rosén presenterar sina slutsatser i avhandlingens sista kapitel samt fyra tillhörande artiklar med olika tematiska inriktningar. Hon beskriver, med sitt insamlade arkivmaterial som underlag, ett diskursivt skifte i sättet att tala om och framställa invandrades roll i samhället. Från att under mitten av 1960-talet, under uppstartandet av Sfi, till 1980-talet, beskriva invandraren som en person i en utsatt position där det svenska samhället ska arbeta för att stärka invandrarens position i samhället. Svenskaundervisning beskrivs här som en rättighet som invandraren får ta del av som medel för integreras i samhället.¹⁷

Från 1990-talet fram till 2000-talet ändrades diskursen istället till att fokusera på problematiken kring invandrarnas brister i förhållande till den statliga målsättningen. Invandrarna blir under denna diskurs själva ansvariga för de eventuella svårigheter de kan genomgå då det är deras brister, främst gällande kännedomen om det svenska språket, som används som förklaring på segregation och utanförskap i samhället. Svenska språket beskrivs som den brygga som ska leda invandrare till ett medlemskap i det svenskasamhället. Inte förrän språkkunskaperna är uppnådda kan invandraren lämna sitt utanförskap.¹⁸

Rosén beskriver den dominerande diskursen under 2000-talet och framåt som präglad av en önskan om att få in invandrare på arbetsmarknaden, där det lärandet av det svenska språket snarare är ett medel för att nå denna målsättning än vad det är den högsta målsättningen i sig. Svenska språket beskrivs inte längre som den nyckel som kommer ge invandraren tillträde till

---

¹⁴ Rosén, Jenny, *Svenska för invandrarskap – Språk, kategorisering och identitet inom utbildningsformen Svenska för invandrare*, Örebro: Örebro Universitet, 2013, 88

¹⁵ Ibid. 19

¹⁶ Ibid. 19-20

¹⁷ Ibid. 99-114

¹⁸ Ibid. 114-121

det svenska samhället utan det är en anställningsbarhet som eftersträvas där kunskaper i det svenska språket kan utvinnas både genom Sfi och på arbetsplatsen. Att först lära sig svenska genom fullföljandet av Sfi för att sedan träda in i arbetsmarknaden menas vara alltför ineffektivt i denna diskurs. Invandrare som använder sig av utbildningsformen utan att försörja sig själv genom en anställning på arbetsmarknaden anses vara en last för samhället, vilket eftersträvas att åtgärdas. En förväntning om invandraren som belastning i samhället präglar därmed denna diskurs.¹⁹

3.3. Homogeniserande Sfi-utbildning

I *Svenska för invandrare – brygga eller gräns* riktar Marie Carlson fokus mot Sfi som utbildningsform och vilka effekter den skapar i praktiken. Med hjälp av intervjuer av kursdeltagare och styrdokument för utbildningsformen granskar hon kritiskt de kunskaper som förmedlas genom Sfi och de föreställningar utbildningens deltagarna har om undervisningen. Hon intar således ett kritiskt förhållningssätt mot hur sanningar skapas och strävar för att kartlägga dessa.²⁰

Carlson ger en övergripande beskrivning av det svenska utbildningssystemet som likformigt. Hon menar att det inte råder stort utrymme för valfrihet då det svenska skolsystemet strävar efter att uppnå jämlikhet genom lika förutsättningar och utgångspunkter för alla. Hon menar se samma tendenser inom Sfi-utbildningen. Hon menar att såväl lärare som deltagare beskriver utbildningsformen i termer av ”den enda vägen” där rätten till en utbildning inte inbegriper stora handlingsmöjligheter för individen.²¹

Carlson har uttröt en homogenisering när det gäller den diskursiva kategoriseringen av Sfi-deltagare som invandrare. Hon menar att kategoriseringen enbart möjliggör vissa identitetspositioner medan andra avslås. Carlson redogör för hur det råder en oenighet kring invandrarbeteckningen bland intervjupersoner. Då somliga aktivt arbetar för att komma ifrån sin kategorisering, i en strävan att definiera sig själva, ger andra uttryck för en form av acceptans.²²

---

¹⁹ Rosén. *Svenska för invandrarskap – Språk, kategorisering och identitet inom utbildningsformen Svenska för invandrare*, 121-132

²⁰ Carlson, Marie, *Svenska för invandrare – brygga eller gräns?: Syn på kunskap och lärande inom SFI-undervisningen*, Lund: Studentlitteratur, 2000, 16 -25

²¹ Ibid. 151-155

²² Ibid. 190-195

4. Teoretiska utgångspunkter

4.1. Socialt skapat utanförskap

Howard S. Becker belyser verktygen och de sociala processer som skapar avvikare i ”Utanför – Avvikandets sociologi”. Becker antar en teoretisk premiss som utgör grundstenen vilken avhandlingen vilar på. Han menar att beteckningen avvikande inte är självskriven. Beteckningen är inte naturlig och existerar utanför en social kontext, utan skapas i och av samhället. Becker menar att ”sociala grupper skapar avvikelse genom att upprätta de regler vilkas överträdelser utgör avvikelsen”²³. Avvikelsens verklighet ligger därmed inte i den klassificerade abnormiteten i sig, utan i människorna som tilldelar andra den tillsammans med etiketten.²⁴

Becker lyfter dock fram bristerna med systemet. Etiketteringsarbetet sker inte felfritt då en person som inte begått en handling benämnd som avvikande likväl kan etiketteras som avvikande. Samtidigt kan en person som i själva verket har brutit mot en social regel undgå beteckningen. Becker framhåller här hur etiketteringsprocessen inte enbart grundar sig i brytandet av en regel, utan även i vem som brutit mot den och i vilken kontext. Han exemplifierar detta med studier av ungdomsbrottslighet som visar hur pojkar från medelklassen mottager mindre rättsliga konsekvenser för begångna brott än pojkar från lägre sociala klasser.²⁵

Becker för diskussionen vidare från etiketteringsprocessen till vem det är som ger upphov till den. Han understryker hur skillnader i avseende på exempelvis kultur, klass, etnicitet ger upphov till olika sociala grupperingar vilka i sin tur förfogar över sina egna sociala regler. Samhället består med andra ord inte av en enda uppsättning obestridliga regler utan ett flertal och motstridiga sådana. Becker menar emellertid att makt är det redskap som används för att kunna skapa och praktisera dominerande regler. Social ställning, vilket präglas av klass, ålder, kön och etnicitet, är därför avgörande för möjligheten genomdriva sociala regler, oavsett om de är legala eller inte menar Becker. Makt blir enligt detta synsätt det verktyg för hur etiketteringsprocessen tar form.²⁶

---

²³ Becker, Howard S., *Utanför – Avvikandets sociologi*, Lund: Arkiv förlag, 2006, 22

²⁴ Ibid. s. 22-23

²⁵ Ibid. 25-26

²⁶ Ibid. 26-29

4.1.1. Över- och underordnade statuspositioner

Becker lyfter fram Everett C Hughes teorier om över- och underordnade statusformer för att förklara en avvikarbenämning kan erhållas, trots innehavandet av andra tillönskade egenskaper. Becker menar att Hughes framhåller att statuspositioner innefattar vissa överordnade statusformer som utgör positionens grundsten. Samtidigt innefattar statuspositionerna vissa informella underordnade kännetecken som gör statuspositionen igenkännlig. Utan uppfyllandet av dessa egenskaper blir statuspositionen oförståelig och möjligen inte ens socialt erkänd. Läkaren lyfts fram som ett exempel på denna process.

”Sålunda är läkaren, hur han än må vara i övrigt, en person med legitimation på att han uppfyllt vissa krav och har rätt att praktisera medicin. Detta är den överordnade egenskapen. Som Hughes påpekar förväntas en läkare i vårt samhälle informellt också ha en rad underordnade egenskaper. De flesta förväntar sig att han ska tillhöra övre medelklassen, vara vit, man och protestant. Är han inte detta uppstår en känsla av att något är fel.”²⁷

Denna pyramid av över- och underordnade egenskaper grenar sedan ut sig så att underordnade egenskaper själv består av vissa över- och underordnade förväntningar. Ett viktigt påpekande om Hughes teorier är avvikarstatusens överordnade rang. Avvikarstatusen beskrivs som dominerande över andra identitetsmarkörer, vilket innebär att en person etiketterad som avvikare blir i första hand sedd som detta oavsett vilka andra egenskaper personen besitter. Eftersom statuspositioner innefattar vissa förväntade egenskaper innebär detta även att en person betecknad som avvikare förväntas besitta en rad andra, i detta fall fördömliga, egenskaper.²⁸

Detta menas utfalla till en självuppfyllande profetia. När en person bli sedd och behandlad av sin omgivning som en avvikare skapar personen en självbild baserad på denna reaktion. Omgivningens respons på en person kategoriserad som avvikare, kan således framkalla

4.2. Stigma

Likt Howard S. Becker, problematiserar Erving Goffman idén om det normala i ”*Stigma – Den avvikandes roll och identitet*”. Han menar att det normala skapas i relation till sin motpol, det ”onormala” och avvikande. Goffman vidgar dock begreppet jämfört med Beckers avvikarstatus som huvudsakligen bygger på handlingar som brutit mot en viss social regel. Ett

---

²⁷ Becker, *Utanför – Avvikandets sociologi*, 40

²⁸Ibid. 40-41

stigma enligt Goffman innebär en social brännmärkning vilken kan grundas på tre olika förutsättningar. Han menar att en människa kan bli stigmatiserad utifrån kroppsliga deviationer, personliga karaktärsdrag eller tribala kategoriseringar. Till det senare nämnda exemplet ingår etnicitet samt nationell och religiös tillhörighet menar Goffman. Attribut som han menar kan förvärfvas genom släktled, från en generation till en annan. Trots att ett stigma enligt Goffman kan grunda sig i olika normavvikande egenskaper, framhåller han att vad de har gemensamt är de sociala konsekvenserna.

”En individ, som eljest lätt skulle ha accepterats i det vanliga sociala samspelet, har ett drag, en egenskap som inte kan undgå uppmärksamhet och som får dem av oss som möter honom att vända sig bort från honom och bortse från de anspråk på gemenskap med oss som hans övriga egenskaper i och för sig kunde ha motiverat”²⁹

Goffman framhåller i ovanstående citat hur en stigmatiserad egenskap aktivt hindrar en person från inkluderingen i en gemenskap, trots eventuella andra egenskaper som ses som önskvärda. Stigmat överspeglar andra egenskaper och utgör den stigmatiserades identitet. Goffman fortsätter med att reaktionerna till stigmat, vilka han menar slutar i diskriminerande åtgärder då den stigmatiserade inte anses vara en fullvärdig människa. Konsekvenserna blir att den stigmatiserade inte möjliggörs samma förutsättningar i samhället som den ”normala” och placeras i en underlägsen position.³⁰

Utifrån denna blick är kategorierna normalt och onormalt inte naturliga utan direkt kopplade till sin sociala miljö. Det är utifrån de normer som samhället är uppbyggt på som ett stigma skapas.

Goffman fortsätter att beskriva hur människor med ett visst stigma ofta söker sig till andra som tillhör samma stigmatiserade kategori och upplever en form av gemenskap eller gruppstillhörighet. I en sådan gemenskap kan representanter växa fram, vilka består av respekterade och hyllade medlemmar. Dessa representanter kan fungera som den stigmatiserade gruppens ansikte utåt och syftar till att visa, såväl de stigmatiserade som de normala, att de, trots stigmat, kan anpassa sig utefter rådande normer och därmed vara en god människa. Representanten blir därmed hjälteförklarad och ses som ett ideal för den

---

²⁹ Goffman, Erving. *Stigma – Den avvikandes roll och identitet*, 3 uppl. Stockholm: Norstedts, 2011, 12

³⁰ Ibid. 12-13

stigmatiserade gruppen. Personen utgör beviset att, trots alla odds, kan framgång nås för en stigmatiserad.³¹

5. Svenska till varje pris

Nedan presenteras de tre teman som uppmärksammats i det empiriska materialet och som utgör fokus för analys.

5.1. Offerskapande

Svenska till varje pris inleds med ett antal visuella sekvenser där tittaren får ta del av läten från vapen avfyrate, följt av tumult, människor som springer i skräck, samt bilder på militärer och krigsredskap. Samtidigt hörs en berättar röst beskriva tv-serien följande ord.

”Dom kommer från förtryck, krig och ett liv på flykt. Dom har lämnat sin familj, sitt land och sitt gamla liv bakom sig. Åtta deltagare från hela världen har antagit utmaningen att lära sig svenska på åtta veckor. Långt bort från den vanliga undervisningen i svenska för invandrare, i ett slott på landet, får dom lugn och studiero. Till sin hjälp har deltagarna två mycket motiverade lärare, som ägnar dygnets alla vakna timmar åt att med alla medel hjälpa dom med sitt nya språk. För att komma in i det svenska samhället måste dom lära sig språket – så är det bara! Det handlar om svenska till varje pris.”³²

Introt till tv-serien ger inte bara en introducerande beskrivning av tv-seriens upplägg, utan även en inledande inställning till deltagarna. Deltagarna blir tilldelade en offerposition i tv-seriens introsekvens, vilken kan utmärkas genom hela tv-serien. Deltagarnas livshistoria beskrivs som präglad av inhumana förhållanden, i kontrast till den miljö de ska inträda under seriens gång där ”lugn och studiero”³³ väntar.

En genomgående syn på invandring under tv-serien, rörande såväl deltagarnas erfarenheter som en fenomenet i sig, kan beskrivas i termer av tvång. Invandring beskrivs aldrig som frivillig av lärarna eller de kända personer som fungerar som tillfällig experthjälp.

Sångerskan Anne-Lie Rydén använder sig själv som exempel för att få insikt om deltagarnas situation.

---

³¹ Goffman, *Stigma – Den avvikandes roll och identitet*, 32-33

³² *Svenska till varje pris*: del 1, <http://www.ur.se/Produkter/173303-Svenska-till-varje-pris-Del-1> (Hämtat: 2014-04-20, kl. 12.37)

³³ *Ibid.*

”Jag har själv tänkt tanken många gånger att om jag, av någon anledning, måste invandra i ett annat land så har det absolut viktigaste varit att få en möjlighet att lära sig språket där jag kommer att bo.”³⁴

Hon beskriver invandring som ett ”måste”. Vad som skapar detta måste definierar hon inte men vad som är intressant att reflektera över är synen på invandring som något som görs vid press och ett upplevt tvång. Detta bidrar till bilden om deltagarna som offer.

Lärarna konstruerar undervisningen med avstamp i deltagarnas offerposition med utsikten om att deltagarna ska lämna denna position. Lärarna arbetar med detta på två sätt. Dels försöker de stärka deltagarnas ställning i samhället genom att föra in dem på arbetsmarknaden. Läraren Jozefina menar att detta är ett nödvändigt steg att ta då det skulle innebära att deltagarna slutar vara beroende av någon annan och istället bli självförsörjande. Deltagarnas offerposition förstärks därmed då de inte anses klara av att ta hand om sig själva utan behöver en yttre part att göra detta. Deltagaren Wajiha uttrycker även beroendeskäpet som något hon vill ta sig ur. Hon menar att hon vill arbeta och betala skatt för att hjälpa de som verkligen behöver det. Hon positionerar sig därmed utanför offerställningen och framhåller hur hon vill ha möjligheten att tjäna sin egen inkomst och hjälpa andra.

Det andra sättet lärarna arbetar för att avlägsna deltagarnas offerposition är att framhäva önskvärda inre styrkor. De lägger lektionstid åt att göra deltagarna modigare, genom att låta dem uppträda musikaliskt och artistiskt framför varandra. De uppmanas komma ut ur sin trygghetszon och våga mer. Något som menas vara användbart för att kunna delta i konversationer.

Utöver de gäster som medverkar som ytterligare hjälp vid lektionerna belyses andra kända människor i tv-serien för att ge deltagarna hopp om framtiden. Zlatan Ibrahimovic lyfts fram som exempel på en person med invandrarbakgrund som nått stora framgångar i Sverige.

”Känner ni någon person med invandrarbakgrund, eller som är invandrare, som är känd, som är känd i Sverige, som är duktig, som gör något som alla: ”Wow, titta!”? Det finns en kille... som spelar fotboll till exempel... Zlatan?”³⁵

---

³⁴ Svenska till varje pris: del 2, <http://www.ur.se/Produkter/173304-Svenska-till-varje-pris-Del-2> (Hämtat: 2014-04-20, kl. 13.17)

³⁵ Svenska till varje pris: del 3, <http://www.ur.se/Produkter/173305-Svenska-till-varje-pris-Del-3> (Hämtad: 2014-04-20, kl. 14.02)

I ovanstående citat efterfrågar Jozefina ett exempel på en person som invandrat till Sverige och som är känd, duktig och hänför det svenska folket. Hennes förfrågan antyder att detta är en sällsynthet. Hon fortsätter att beskriva syftet med lektionsinriktningen.

”Det som är meningen med den här teman: att vi visar att det finns människor som har lyckats här i Sverige.”³⁶

Att betona att det faktiskt existerar människor med invandrarbakgrund som lyckats i Sverige skapar bilden av att detta är något oförväntat. Hon framställer invandrare inte som en samhällsgrupp utan samma förutsättningar för att nå framgång som svenskfödda har. Detta blir utmärkande då det är just invandargruppens framgång som beskrivs som så överraskande. Att vara invandrare i Sverige framställs därmed som en underställd plats i samhället i relation till upplevd svensk grupp.

5.2. Inre ”make over”

Tv-seriens offentliga syfte är att lära ut det svenska språket till åtta utomlandsfödda deltagare. Det är dock inte enbart en lingvistisk utbildning som deltagarna får ta del av under seriens gång. Tittaren får följa hur lektionstid ägnas åt att undervisa i ett, enligt lärarna, korrekt sätt att uppföra sig. Läraren Jonas beskriver meningen med att använda konversationer deltagare emellan som övning.

”Samtalets betydelse för hörförståelse är ju givetvis att man ska lyssna på och förstå det som den man samtalar med säger. Man ska vänta in varandra till att någon har pratat till punkt. Man får öva på den delen. Rent socialt, den sociala förmågan att delta i ett samtal.”³⁷

Utifrån citatet ovan kan det utläsas att syftet med att assignera ett ämne att samtala om inte enbart handlar om att utvinna förståelse om förmedlad information på svenska. Samtalen avser även att lära deltagarna hur de ska agera i sociala sammanhang. Här kan även slutsatsen dras att Jonas har vissa förväntningar om deltagarna som används för att forma lektionerna. Då han anser att det är relevant att lära ut ”den sociala förmågan att delta i ett samtal”³⁸ sänds budskapet ut att deltagarna saknar denna förmåga.

---

³⁶ Svenska till varje pris: del 3

³⁷ Svenska till varje pris: del 2

³⁸ Ibid.

Deltagarnas beteenden fortsätter att korrigeras i tv-serien. Läraren Jozefina ägnar särskild uppmärksamhet åt deltagaren Daniela i ett försök att ändra hennes framtoning. Jozefina anser att Daniela är för hård i sitt sociala samspel.

Jozefina: Jättebra. Men vet du vad jag märkte Daniela?

Daniela: Mm?

Jozefina: Du kommer från Europa precis som jag. Från den här Balkan. Så jag vet när jag kom till Sverige då pratade jag också så här: ”Du!” (aggressiv ton)

Daniela: Du-

Jozefina: Vänta! ”Du! Hämta den!”(aggressiv ton) (gestikulerar ”kom hit” med ena handen). Då var dom jätterädda... (låtsas bli rädd)

Francisco: (härmar Jozefina)

Jozefina: Just det! (skratt) Titta, han blev rädd!

Daniela: I Bulgarien, pratar så här.³⁹

Jozefina använder sig själv som exempel och visar förståelse för Danielas sätt att prata, vilket hon kopplar till hennes geografiska härkomst. Hon beskriver sedan konsekvenserna av att använda sig av ett sådant språkbruk i det svenska samhället. Hon menar att det framkallar skrämelse i Sverige.

Daniela håller med om att det exempel Jozefina visar upp stämmer överens med hur människor pratar i Bulgarien. Daniela uppfattar själv dock inte handlingen som avvikande. Hon uppger att ”alla människor pratar så”⁴⁰ i Bulgarien, men tar likväl till sig av Jozefinas tillrättavisning och framhåller hur hon förstått att detta är en förändring nödvändig att genomgå. Daniela upplever dock inte förändringen som något direkt kopplat till språkbruk, med avseende på tonfall och formulering. Daniela uppfattar Jozefinas anmärkning som en uppmaning att göra en förändring i sin personlighet. ”Jag måste bli snällare” konstaterar Daniela.

De båda lärarna riktar under en annan lektion fokus på ett korrekt beteende vid nya möten. De ger flera exempel på olika sätt att hälsa och där det korrekta efterfrågas. Lärarna har med andra ord uppfattningen om att det finns rätt och fel sätt att hälsa. Samtidigt kan lärarnas

---

³⁹ Svenska till varje pris: del 1.

⁴⁰ Ibid.

lektionsplan antyda om en uppfattning om brister hos deltagarna i förmågan att interagera (korrekt) med andra människor i det svenska samhället.

”Att möta ny kultur det är... i några länder till exempel om man ska träffas för första gången då ska man även skaka hand eller kramas eller pussa på kinden eller... Gör vi här i Sverige också så? Det kan vara jättejättemycket missförstånd här i Sverige.”⁴¹

I ovanstående citat beskriver Jozefina betydelsen i att lära ut de hälsningsceremonier som är acceptabla i Sverige. Hon menar att beteenden utanför dessa skulle bli oförståeliga i det svenska samhället och framhäver att det är kulturellt betingat. Jozefina fortsätter sedan sin utläggning och menar att det bästa sättet att nå samförstånd är genom imitation av en ”infödd svensk”.

”När man kommer till Sverige det är bäst att man sätter sig och försöker kolla... både lyssna... titta... hur man betar sig. Hur man gör. Det bästa sättet är att man kan ha kontakt med en infödd svensk.”⁴²

Lärarna betonar vikten av att ha en yrkesidentitet vilket motiverar dem att ägna en lektion åt att låta deltagarna söka anställning eller praktik i en närliggande ort. Syftet med lektionen beskrivs inte som en träning i anställningsintervjuteknik, utan lärarna betonar sin förhoppning om att lektionstiden ska resultera i en anställning eller praktik för deltagarna. Var denna anställning ska äga rum är dock inte frivillig. Lärarna har på förhand valt ut fyra arbetsplatser som deltagarna ska söka jobb på. Alla förutom Carole deltar i övningen då hon inte anser att arbetsplatserna överensstämmer med hennes önskade yrkesidentitet.

Jozefina: Carole, hon var lite besviken för hon vill vara frisör.

Jozefina (till Carole): Jag vill också vara... kanske statsminister. Men jag tror inte jag får det (skratt) Tänk att vi måste försöka söka något annat.

Jozefina: Det var svårt för Carole att acceptera. Jag tror, skulle hon vara lite lite äldre... kanske fyra fem år äldre, skulle hon tänka helt annorlunda. Men det är åldern som också gör och som vi måste tänka att ”Hon är ung” och hon är liksom... det kommer hennes tid.⁴³

---

⁴¹ Svenska till varje pris: del 7 <http://www.ur.se/Produkter/173309-Svenska-till-varje-pris-Del-7> (Hämtad: 2014-04-20, kl. 16.12)

⁴² Ibid.

⁴³ Svenska till varje pris: del 4 <http://www.ur.se/Produkter/173306-Svenska-till-varje-pris-Del-4> (Hämtad: 2014-04-20, kl. 14.33)

Carole har slutfört en frisörutbildning i Kamerun och berättar om hur mycket hon älskar hår och att skapa nya frisyreer. För Jozefina är dock Caroles önskan om att få en anställning som frisör värd att jämföra med Jozefinas möjligheter att bli statsminister. För Jozefina är det inte värt att ens ägna ansträngningar åt ett försök att bli frisör, utan hon borde acceptera att hennes strävan är ouppnåelig. Jozefina arbetar här aktivt för att styra Caroles drömmar om yrkesidentitet i en annan riktning. Det sker alltså ett arbete för att få Carole att omidentifiera sig

Sfi-utbildningen som deltagarna genomgår i tv-serien består inte enbart av en språkutbildning utan är även en socialisationsprocess. Deltagarna får lära sig att deras tidigare normer och beteenden är avvikande i det svenska samhället och därmed inte korrekta. Lärarna fungerar då som ett medium för att förmedla det riktiga sättet att uppträda. Deltagarna syftar till att genomgå en inre make over där lärarna försöker att anvisa och forma deras interaktion med andra. Det nya liv, som deltagarna vid ett flertal gånger betonar att de vill inleda vid flytten till Sverige, formas och ges direktiv av lärarna.

5.3. Växande hinder

Redan vid deltagarnas inträde i tv-serien beskrivs deras position i samhället som präglad av utanförskap. De anses inte vara en del av samhället vilket tv-serien syftar till att hjälpa deltagarna förändra.

”För att komma in i det svenska samhället måste dom lära sig språket – så är det bara! Det handlar om svenska till varje pris.”⁴⁴

Tv-seriens intro framhåller att kunskaper inom det svenska språket krävs för att träda in i och bli en del av det svenska samhället. Detta anses vara av så hög betydelse att inläringen ska ske ”till varje pris”.

Det svenska språket beskrivs således som det hinder som håller deltagarna utanför samhället. I tv-seriens sista avsnitt avgörs om deltagarna lämnar tv-serien godkända i sin Sfi-kurs eller inte. Det framhålls även att det avgörs om deltagarna tvingas stanna kvar i sitt utanförskap eller inte.

”Det är sista veckan på slottet, kvällen före det avgörande nationella provet. Den som klarar sig går vidare mot komvux, praktik och jobb.

---

⁴⁴ Svenska till varje pris: del 1

Annars väntar en ny tuff termin på Sfi. Om du inte bor på en kommun med tidsbegränsning och åker ut. Då stängs effektivt vägen in i det svenska samhället.⁴⁵

Citatet ovan yttras av en berättarröst som beskriver hur en slutförd kurs i Sfi är den enda möjlighet deltagarna har att komma in i samhället. Utan den väntar ett liv i utanförskap. Deltagarna positioneras ännu en gång utanför samhället och kunskaper i det svenska språket, erhållna genom Sfi, är vad som möjliggör ett innanförskap.

Att tala en grammatiskt korrekt svenska beskrivs dock inte som tillräckligt för att bli erkänd som svensktalande. Läraren Jonas beskriver hur en brytning kan sända ut intrycket att talaren har bristande kunskaper inom språket. Han använder sig av deltagaren Daniela som exempel.

”Hon har en kraftig brytning och man kan lätt bli lurad av att hennes svenska är sämre än vad den är på grund av brytningen. Men när man läser hennes skriftliga arbeten så ser man ett helt annat språk. Däremot så tror jag att folk i allmänhet reagerar på brytning som någonting som är likvärdigt med att man inte behärskar språket. Jag tror det e två vitt skilda saker.”⁴⁶

Han bortser från sin egen uppfattning och menar att Danielas brytning kan skapa oönskade konsekvenser för Daniela. Jonas menar att den större massan uppfattar brytning som ett tecken på bristande kunskaper i det svenska språket. För att bli fullkomligt erkänd som svensktalande bör således alla spår av andra språk elimineras.

Deltagarna själva håller med om att det är svenskan som måste erövrats för att få tillträde till samhällets alla delar. Arbete betonas särskilt när det gäller de förtjänster deltagarna förväntas få tillgång till då språket bemästrats. Även högre nivåer av studier eftersträvas vilket dock något som dock beskrivs som ett verktyg för att nå sitt slutliga mål, sitt drömyrke. De framhåller att kunskaper i det svenska språket är nödvändigt för att kunna ta del av utbudet på arbetsmarknaden. De önskar även kunna samtala med den svenska befolkningen för att slutligen bilda vänskaper med dem. När deltagarna beskriver svårigheter med att nå sitt mål präglas de komplicerad språkuppbyggnad, språkljud eller för högt tempot som språket förmedlas. Deltagarna betonar enbart det svenska språket och dess funktioner som beståndsdelarna i den mur som avgränsar dem från ett utanförskap till ett innanförskap.

---

⁴⁵ Svenska till varje pris: del 8 <http://www.ur.se/Produkter/173448-Svenska-till-varje-pris-Del-8> (Hämtad 2014-04-20, kl. 16.55)

⁴⁶ Svenska till varje pris: del 4

Deltagarna får däremot ta del av fler aspekter som menas utgöra en del av muren. Tillförskaffa sig kunskaper i det svenska språket är därmed inte tillräckligt för att ta sig över muren, utan kunskaper i svensk kultur är även nödvändigt. Lärarna etiketterar olika slags beteenden med olika slags kultur, såsom svenska sätt att hälsa och uppmaningar typiska för Balkanhalvön. Dessa kulturella skillnader belyses av lärarna för att sedan försöka eliminera dem. De framställs därmed som oönskade och något som hindrar deltagarna att bli förstådda i det svenska samhället. (Se Inre ”make over”)

Utöver språkkunskaper och kulturellt betingade beteenden framställs deltagarnas utseende och identitet som ytterligare ett hinder för att komma in i samhället. Komikern Zinat Pirzadeh medverkar i ett lektionstillfälle och används som hjälp då deltagarna ska formulera och redovisa en anekdot för varandra. Zinat belyser deltagarnas yttre attribut som

”Men ibland det här blir ett hinder... det här att vi kan inte komma förbi hur vi ser ut och vilka vi är. Fördomar finns där, tyvärr. Och ibland man kan bara acceptera det. Vi har också våra fördomar såhär om svenskar. Till exempel jag träffade en man som hette Lasse och jag skrattade jättemycket för Lasse på mitt språk betyder tandkött.”⁴⁷

Zinat beskriver vilka de är, deras identitet, som ett hinder. Hon tilldelar deltagarna med detta påstående en avvikaridentitet som de inte kan påverka eller förändra. Även utseendet beskrivs som något problematiskt eftersom det inte kan kommas förbi. Det antyds här att deltagarna ser annorlunda ut jämfört med svenskar vilket ger upphov till fördomar från svenskarnas sida. Det är sålunda skillnaden i relation till det som upplevs som svenskt utseende som utgör hindret. Till skillnad från de andra hinder som lärarna formulerat och strävat för att hjälpa deltagarna besegra, framhålls detta hinder som oövervinnerligt av Zinat. Hon råder istället deltagarna att acceptera det.

Zinat inkluderar sig själv när hon lyfter fram deltagarnas situation. Hon benämner problematiken riktad mot ett ”vi” vilket tyder på att hon själv anser sig tillhöra den grupp som hon delar in deltagarna i. Gruppen beskrivs stå inför samma hinder och hon menar att alla har ett problematiskt utseende och en problematisk identitet. På detta sätt framställs det ”vi” som Zinat skapar som relativt homogent. Deras individualitet betonas inte utan de beräknas alla sitta i samma båt.

---

⁴⁷ Svenska till varje pris: del 7

Deltagaren Qutaiba uppvisar en känsla av orättvisa då han berättar om en arbetssökande vän som inte lyckats finna anställning trots, enligt honom, tillräckliga kvalifikationer.

”Jag e civilingenjör och min kompis... också civilingenjör, och perfekt på engelska, perfekt på svenska och de fick inte jobb. Sex år och nu tillbaka i hemland.”⁴⁸

Qutaiba beskriver här att hans vän lyckats överkomma det hinder som han menas stå inför då hans vän pratar perfekt svenska. Qutaiba framhåller även hur vännen besitter en yrkestitel men kan ändå inte få en anställning. Varken Qutaiba eller lärarna presenterar en teori kring vännens brist på anställning men uttalandet kan likväl ses som ett uttryck för hur språket inte utgör det enda hindret som omöjliggör en anställning.

I *Svenska till varje pris* söker deltagarna hjälp att övervinna ett gemensamt hinder som de anser sig uppehålla dem från sina mål. I tv-serien blir de dock underrättade om att hindret de står inför är större och består av fler delar än vad de själva framhållit. Deltagaren Abdulaahi framhäver vid första mötet med lärarna att det svenska språket kan liknas vid den nyckel som krävs för att öppna dörren in till det svenska samhället. Han, och de andra deltagarna, får emellertid lära sig av lärarna att språket enbart utgör en av flera nycklar som krävs för att låsa upp de olika låsen.

”Abdulaahi: När man kan prata jättebra svenska, man har nyckeln.

Jonas: Mm (nickar)

Abdulaahi: Du kan gå in... huset. Men när du kan inte prata jättebra svenska du e utan dörren.”⁴⁹

6. Analys

Utifrån en granskning av det insamlade empiriska materialet kunde tre teman urskiljas. Det första innefattar tilldelandet av en offerposition för deltagarna. Deltagarnas bakgrunder och motivation för flytten till Sverige framförs med en gemensam liktydig beskrivning. Flytten beskrivs som ofrivillig och präglad av en flykt från inhumana förhållanden. Denna position förstärks som underlägsen då lärarna arbetar för att stärka både ställningen på arbetsmarknaden, men även deras personliga utveckling. Åtgärder har även vidtagits från

---

⁴⁸ *Svenska till varje pris*: del 4

⁴⁹ *Svenska till varje pris*: del 1

lärarnas håll för att omskapa deltagarnas språkförråd samt inre egenskaper och beteenden. Denna åtgärd har utförts i ljuset av de framhållna hinder som menas hålla deltagarna utanför samhället.

6.1. Subjektpositionering som invandrare

Det framgår att åtgärder för att korrigera deltagarnas beteenden och sociala samspel utgör en stor del av den utbildning som presenteras i tv-serien. Denna korrigering utspelar sig genom att först identifiera det felaktiga beteende som deltagarna menas förfoga över, för att sedan presentera det korrekta alternativet. Deltagarna beskrivs därmed som innehavare av ett onormalt handlingsmönster. Denna framställning av deltagarna kan jämföras med Howard S. Beckers redogörelse för hur en avvikare skapas. Deltagarna framställs utföra ett mönster av avvikande handlingar, vilket måste korrigeras för att bli förstådda i samhället. Becker framhåller hur dessa handlingar kan vara medvetet avvikande eller inte. Deltagaren Daniela uppvisar en brist på förståelse av det felaktiga i hennes beteende då hon menar att det är något som alla gör och är därmed normalt. Jozefina måste därför förklara för Daniela att sättet att be om något i det geografiska område hon vuxit upp, skiljer sig från sättet i Sverige. Då Jozefina önskar att Daniela ändrar sitt beteende i linje med det svenska skapas här en distinktion mellan rätt och fel. Trots att Daniela inte uppfattar något felaktigt eller avvikande i sitt beteende ger hon respons på Jozefinas önskan om en förändring då hon framhäver att hon måste bli snällare. Utifrån en diskursanalytisk begreppsformulering kan Daniela beskrivas genomgå en interpellation till en viss subjektposition. Genom att hon accepterar den nya beskrivningen av hennes beteende som avvikande, interPELLERAS hon till en avvikarposition.

På liknande sätt försätts deltagarna in i kategoriseringar och identiteter. De betecknas som invandrare, inte bara i tv-serien av lärare och gäster, utan även genom sitt deltagande i en utbildning vars namn framhäver målgruppens etikettering. Enbart genom att delta i Sfi försätts således deltagarna i en invandraridentitet som inbegriper vissa förväntningar om deltagarnas karaktär. Carlson har lyft fram liknande resultat i sina studier angående en homogenisering av Sfi-deltagare. Hon menar att de blir kategoriserade som en enhetlig grupp med enhetliga karaktärsdrag. Trots skillnader i ålder, livshistorier, ambitioner och mål upplever hennes intervjupersoner sig identifierade utefter en tilldelad grupptillhörighet.⁵⁰

---

⁵⁰ Carlson, *Svenska för invandrare – brygga eller gräns?: Syn på kunskap och lärande inom SFI-undervisningen*, 190-195

6.2. Diskursivt invandrarbegrepp

Rosén problematiserar invandrarkategoriens innebörd. Hon menar att betydelsen inte är självklar eller naturlig utan förändrats i innebörd över tid, och således även genom olika diskurser. Rosén framhåller att utbildningsformens målgrupp har, i kurs- och läroplaner för Sfi, samt andra statliga dokument, beskrivits med skilda termer från dess inrättning till samtid. ”Utlänning”, ”invandrare” och ”nyanländ invandrare” användes i de inledande beskrivningarna av andraspråksutbildningens målgrupp. Detta kom att ändras till benämningar om människor med avsaknad av fullgoda kunskaper i det svenska språket. Rosén påpekar här att trots att utbildningens namn inte har ändrats, har de egenskaper som målgruppen ämnas uppfylla ändrats. Invandrare kategoriseras inte längre utefter sin geografiska förflyttning eller nationellt medborgarskap utan efter en huvudsaklig språkanvändning annan än den svenska.⁵¹

I tv-serien förmedlas ytterligare en aspekt av invandrarbegreppet. Invandraren anses vara präglad av en problematisk bakgrund med inhumana förhållanden där hemlandet beskrivs som förtryckande. Omfattande skillnader i kultur tillskrivs också deltagarnas subjektposition. Korrigeringsarbete för att rätta till kulturella skillnader sker inte enbart vid ett upptäckande av dem, utan sker under lektionstid, förmedlat för deltagarna som enhetlig grupp. De antas således alla förfoga över ett felaktigt handlingsmönster oavsett om detta har uppvisats eller ej.

Beckers avvikarteorier blir här svåra att tillämpa för att förklara detta fenomen. Lärarna utför ett aktivt korrigeringsarbete utan att ett felaktigt beteende framkommit. Becker menar att det är genom handlingar som en avvikaridentitet skapas. Detta förklarar inte varför lärarna har vissa förväntningar om deltagarnas beteenden, utan att de egentligen uppfyllts. Goffmans stigmabegrepp blir då istället användbart. Ett stigma grundar sig enligt Goffman på kroppsliga, karaktärsbundna eller tribala attribut. Eftersom deltagarna utgör en väldigt heterogen grupp med avseende på kroppsliga kännetecken och egenskaper kopplade till personligheten. Det är därför svårt att hitta belägg för att de gemensamt blivit tilldelade ett stigma utifrån de faktorerna. Den sistnämnda faktorn kan dock komma till bruk. Trots att deltagarna fötts och vuxit upp i skilda länder har de alla gemensamt att det landet inte är Sverige. De delar alltså en utländsk härkomst som bindande kännetecken. Då gästen Zinat framhåller att deras utseende kan bli problematisk för dem, visar detta på tillskrivningen av ett

---

⁵¹ Rosén, *Svenska för invandrarskap? – Språk, kategorisering och identitet inom utbildningsformen Svenska för invandrare*, 99-132

tribalt stigma. De delas alltså även in i en etnicitet som inte överensstämmer med den svenska, vilket menas hämma deras livschanser i Sverige.

6.3. Tildelade identitetspositioner

Goffman menar att människan, vid möten, tillskriver andra en viss identitet och tillhörande egenskaper, grundade på det intryck som fåtts. Dessa egenskaper behöver dock inte överensstämma med hans verkliga identitet. Han benämner de olika identiteterna som virtuell social identitet och faktiskt social identitet. Besitter en individ ett stigma bortses de andra egenskaperna och identitetspositionerna. Individen reduceras till att identifieras uteslutande efter sitt stigma. Goffman menar att det då råder en diskrepans mellan den faktiska och den virtuella sociala identiteten.⁵²

I enlighet med Goffmans begrepp skulle de förväntningar som riktas mot deltagarna i sin invandrarkategori grundas i en dominerande virtuell social identitet, vilket överskuggar en verklig identitet. Att se på deltagarnas jag i termer av skenbart och verkligt går dock inte i linje med diskursanalysens principer. Goffman intar en position som framhåller att det existerar ett äkta subjekt, bortom sociala kategoriseringar. Diskursanalysen delar inte denna inställning till subjektet, utan det är instället intressant att granska de diskursiva egenskaper som identiteten inbegriper. Diskursanalysens teoretiska förutsättningar visar sig här vara oförenliga med Goffmans socialpsykologiska syn på subjektet. Detta innebär inte att Goffmans teorier kring stigma blir oanvändbara och därför måste förkastas. Det är dock viktigt att betona begränsningarna vid tillämpningen av hans teorier med de valda metodologiska utgångspunkterna.

Deltagarnas invandraridentitet sätts i relation till en svensk identitet där den förstnämnda intar en underordnad ställning. Detta kan utläsas ur det empiriska materialet genom lärarnas betoning att de vill visa deltagarna att det verkligen finns invandrare som nått framgång i Sverige. Invandraridentiteten överskuggar därmed deltagarnas alla andra identitetspositioner då lärarna utgår från att de befinner sig i underläge. Invandraridentiteten kan därför beskrivas som en överordnad statusposition, för att använda sig av Hughes terminologi. Invandraridentiteten tar överhandet när lärarna bemöter deltagarna. Oavsett övriga unika egenskaper är det denna status som ger upphov till lärarnas förväntningar.

Användandet av exempel på invandrare, framställda heroiskt, i ett hoppgivande syfte kan förstås med Goffmans diskussion om representanter för ett stigma. Lärarna ger deltagarna

---

⁵² Goffman, *Stigma – Den avvikades roll och identitet*, 10

exempel på människor, trots en menad underlägsen position, lyckats i Sverige och blir ett mål att sträva mot. Fotbollsspelaren Zlatan Ibrahimovic används, trots att han fötts i Sverige med utlandsfödda föräldrar, som representant för deltagarna. Detta ger ännu ett exempel på hur ett tribalt stigma, såsom etnicitet, ger upphov till tilldelade identiteter och kategoriseringar. Zlatan är född i Sverige och pratar svenska men hans framgång beskrivs ändå som överraskande då han beskrivs som präglad av invandring. Det är framgången tillsammans med en invandraretikettering som framställs som överraskande, inte framgången i sig självt.

7. Slutsatser

Deltagarnas integration framställs i *Svenska till varje pris* som ett arbete deltagarna måste genomföra. Det finns dock en diskrepans mellan lärarnas och deltagarnas upplevelse om vad arbetet inbegriper. Deltagarna beskriver sin kamp för innanförskap som vunnen då tillräckliga kunskaper i det svenska språket är uppnådda, vilket Sfi ska syfta till. Enligt lärarna inkluderas fler faktorer i integrationsarbetet. Korrigering av beteenden genom imitation av ett svensk sådant och inläring av svenska normer är exempel på önskade förändringar. Sfi framställs därmed inte enbart som en språkutbildning utan även som ett socialisationsverktyg.

Genom Sfi-utbildningen blir deltagarna tilldelade sina subjekspositioner. De får en invandraridentitet som beskrivs som ett hinder i samhälls- och arbetslivet. Lärarnas arbete med deltagarna blir en strävan om att kunna omkategoriseras och kunna lämna sin underlägsna ställning som invandraridentiteten för med sig. I enlighet med såväl Becker, Goffman och det diskursanalytiska perspektivet kommer denna omkategorisering dock inte vara möjlig så länge invandrarenbeteckningen inbegriper dominerande egenskaper som deltagarna besitter. Inte förrän våra diskursiva kunskaper om invandrare förändras, kommer förväntningarna av en människa, kategoriserad som invandrare, förändras.

Referenser

Skriftliga källor

Becker, Howard S., *Utanför – Avvikandets sociologi*, Lund: Arkiv förlag, 2006

Berger, Peter L., Luckmann, Thomas. *Kunskapssociologi – Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*, 3 uppl. Wahlström & Widstrand, 2011

Bergström, Göran, Boréus, Kristina. *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Lund: Studentlitteratur, 2012

Carlson, Marie, *Svenska för invandrare – brygga eller gräns?: Syn på kunskap och lärande inom SFI-undervisningen*, Lund: Studentlitteratur, 2000

Goffman, Erving. *Stigma – Den avvikandes roll och identitet*, 3 uppl. Stockholm: Norstedts, 2011

Hammersley, Martyn, Atkinson, Paul, *Ethnography – Principles in practice*, 3 uppl. London: Routledge, 2007

Rosén, Jenny, *Svenska för invandrarskap – Språk, kategorisering och identitet inom utbildningsformen Svenska för invandrare*, Örebro: Örebro Universitet, 2013

Skolverket. *Utbildning i svenska för invandrare*, Stockholm: Fritzes, 2013

Winther Jørgensen, Marianne, Phillips, Louise. *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur, 2000

Elektroniska källor

Nationellt centrum för svenska som andraspråk, *Svenska till varje pris* – UR, 2013-01-29

<http://www.andrasprak.su.se/om-oss/aktuellt/svenska-till-varje-pris-ur-1.121675>

(Hämtad: 2014-04-30, kl. 20.06)

Svenska till varje pris: del 1

<http://www.ur.se/Produkter/173303-Svenska-till-varje-pris-Del-1>

(Hämtat: 2014-04-20, kl. 12.37)

Svenska till varje pris: del 2

<http://www.ur.se/Produkter/173304-Svenska-till-varje-pris-Del-2>

(Hämtat: 2014-04-20, kl. 13.17)

Svenska till varje pris: del 3

<http://www.ur.se/Produkter/173305-Svenska-till-varje-pris-Del-3>

(Hämtad: 2014-04-20, kl. 14.02)

Svenska till varje pris: del 4

<http://www.ur.se/Produkter/173306-Svenska-till-varje-pris-Del-4>

(Hämtad: 2014-04-20, kl. 14.33)

Svenska till varje pris: del 7

<http://www.ur.se/Produkter/173309-Svenska-till-varje-pris-Del-7>

(Hämtad: 2014-04-20, kl. 16.12)

Svenska till varje pris: del 8

<http://www.ur.se/Produkter/173448-Svenska-till-varje-pris-Del-8>

(Hämtad: 2014-04-20, kl. 16.55)